

TORNAY NÓRA, RÉVÉSZNÉ PÁLFI KRISZTINA, RÉVÉSZ
JÓZSEF¹

„ANYA ÉNEKELJ NEKEM...”!

Zenei nevelés a családban

(A kép forrása: https://mint.koshachek.com/articles/jo-ejt-dalok-enekelj-nekem-anya.html#google_vignetteo)

Bevezetés

A tanulmány egy elméleti munka, melynek célja a releváns szakirodalmak tükrében felvázolni, hogy az éneklés és a zene szerepe a családi nevelésben mekkora fejlesztési potenciállal bírhat. Közismert és általánosan elfogadott, hogy hazánk ének-zenei nevelése a Kodály Zoltán által lefektetett paradigmára épül, nevezetesen arra, hogy a zene nevelés alapja a magyar énekes néphagyományokban gyökeredzik. Vizsgálódásunk szeretné felhívni a figyelmet arra, meghatározó, hogy milyen lelki élményekkel gazdagodva haladnak gyermekeink a felnőtté válás olykor rögös útjain.

„...az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz, figyelemre-fegyelmre szoktat. Hogy egész embert mozgat, nem csak egy-egy részét...Fejleszti a közösségi érzést. Kifejleszti minden emberben meglévő zeneérzékét, ezzel megadja a műveltség alapját, amivel eztán szebbé, gazdagabbá teszi egész életét” (Kodály Zoltán, 1974, 304-306.)

¹ Tornay Nóra óvodapedagógus, Révészné Pálfi Krisztina hegedűművész, művésztanár Wiener Hofburg Orchester, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem doktorandusz. Révész József gondokaművész, tanársegéd, művésztanár Wiener Hofburg Orchester, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Pécsi Tudományegyetem doktorandusz

A zenei nevelés és az érzelmi intelligencia kapcsolata

Az EQ témakörében 1990-ben jelent meg első publikáció olyan értelmezésben, ahogy a témára ma tekintünk, noha a gondolkodás és az érzelmek kapcsolatáról szóló filozófiai elméletek majd 2000 éves múltra tekintenek vissza (Mayer, 2001).

„Az érzelmi intelligencia az érzelmi információ észlelésének, kifejezésének, felhasználásának és irányításának azon képessége, amely elősegíti a személy fejlődését (Salovey-Mayer 1990, 189).” Bizonyos, hogy az érzelmek az emlékeztetést, a döntéshozatalt, a gondolkodást és a figyelmet is befolyásolják, és ugyanígy a kognitív folyamatok is hozzájárulhatnak egyes érzelmi állapotok kiváltásához (Forgács, 2001). Az intelligencia elméleti meghatározásában a téma szempontjából kulcsfontosságú Gardner (1943) szemlélete. Élesen kritizálta a korábbi, elsősorban a logikai képességeket mérő intelligenciaelméleteket mondván, hogy ezek elsősorban nem intelligenciát, hanem társadalmi konformizmust mérnek (Nagy, 2006). A sikert az életben az intelligenciák széles skálája (lingvisztikus, vizuális, zenei, logikai-matematikai, térbeli-kinetikus, intraperszonális, interperszonális) adhatja. Később ezt még kiegészítette a természeti és esetlegesen egy kilencedik, egzisztenciális intelligenciával (Kárpáti, 2016). *„A Gardner koncepciójában megjelenő intraperszonális és interperszonális intelligencia egyértelműen az EQ előfutárának tekinthető, mivel az interperszonális intelligencia a személyközi kapcsolatokban való jártasságot és mások megértésének képességét jelenti. Az intraperszonális intelligencia önmagunkra irányul, és az önismeret kialakulásában van szerepe (Nagy, 2006, 248).”*

Sokszor emlegetett megjegyzés manapság, hogy a „felgyorsult, rohanó világunkban...” bizonyos tevékenységek, szokások kihalnak, felületessé válnak, elértéktelenednek. A gyermek környezetéhez, világához való viszonyát, érzelmi intelligenciáját az fogja meghatározni, amit a szülei és a közvetlen környezete nyújt számára fejlődésének korai éveiben. A latin „*motere*” (mozdulni) igéből származik az „*emóció*” szavunk. Az *e* előtag az elmozdulásra utal, ezzel azt sugallva, hogy az érzelmekkel a cselekvés jóformán együtt jár (Goleman, 1997). Nem hátrány tehát ha mindennapi életünkben megtanuljuk felismerni és helyesen kezelni érzelmeinket. Noha az érzelmi sarokpontok, melyek meghatározzák vérmeiségünket genetikai örökségünkből származnak, az ide tartozó agyi pályák módfelett képlékenyek. Gyermekkorban főként a család, később a közoktatási intézmények, mint például óvoda, iskola alakítanak az

érzelmi pályáinkon s ezek elősegítik vagy éppen gátolják érzelmi intelligenciánk alapjainak elsajátítását. A gyermekkor, majd később serdülőkor életünk vezérfonalául szolgáló érzelmi szokásaink rögzülésének nagy lehetőségekkel bír, de egyben kritikus időszakai. A bennünk pillanatok alatt változó, fel-felbukkanó érzések nyomán hajtjuk végre cselekedeteinket. (Goleman, 1997). Önmagunk megértése, kifejezése a helyes önismeret, önkontroll az intraperszonális intelligencia a viselkedésünket alakítja. Ugyanilyen lényegesek azonban más emberek hangulatainak, indulatainak, mögöttes érzelmeinek felfedezésének képessége, s az azokra való adekvát érzelmi reakciókészség, ezt interperszonális intelligenciának nevezzük (Pécsi, 2008).

A zene viszonylag könnyen, sőt a legtöbb esetben akadálytalanul lép kapcsolatba az ember lelkével, legbelsőbb érzelmi világával. Minden zenének van egy rejtett, értelmezéstől független érzelmi tartalma, amely az előadás által lendületes állapotba jutva energiaként sugárzik szét bennünk. A legegyszerűbb zenei észlelés szintjén a hasonlóság törvénye irányítja a muzsika befogadását. A hallgató mindig önmagát keresi a megszólaló műben, így azokat a motívumokat nagyítja föl, amelyekkel leginkább együtt tud rezonálni. Ezért a hangulatnak, ráhangoltságnak igen nagy szerep jut már a befogadás első szintjén is (Gyulai 1965). Ha a zene érzelmi világunkat eléri, kimondatlan és kimondhatatlan érzelmeink feltárásának, kifejezésének, legmagasabb hatásfokú eszközévé válik. Ettől kezdve a kivetítés (projekció) és beleézés (inprojekció) periódusosan váltják egymást. A folyamat következményeképpen hangulati állapotunk változik, kézbentartható lesz. A krízisen való felülemelkedést segíti ez a pszichébe jutó energia. Emellett erősíti kudarcűrésünket a gyermekek esetében főleg, az iskolai, hétköznapi teljesítmények okozta esetleges sikertelenség élményeit a zenei élmény átélése, megtapasztalása kompenzálja. Ha birtokunkba jut a kudarcokkal szembeni ellenállóképesség, az védettséget és biztonságérzetet nyújt a személyiségünknek s ez egész életünk során meghatározó, hasznos skill, melyet már gyermekkorban érdemes megalapozni. A zene megélése lehet az alkotás, vagy akár a befogadás útja is. Nem feltétlenül kell tudni e gyönyörű hangszereken, mint például hegedűn, hárfán játszani, hogy az ember megtapasztalja a zene támogató erejét. A gyermeknek a legjobb és legmegnyugtatóbb édesanyja vagy édesapja biztonságérzetet adó, nyugtató éneke. A muzsika rejtett emocionális rétegekhez való hozzáférése azzal is magyarázható, hogy a fülbe jutott jelzések a talamuszból az amygdalába (egyik fő érzelmi központ, az érzelmi ügyekre specializálódott) jutnak, s azután az

agykéregbe, így az agykéreg megkerülő idegpályák érdemben tudomásul sem vett érzelmi emlékeket hordoznak. Az amygdala az érzelmi emlékek tárháza, ahol az érzelem jelentősége is lakozik. Az amygdala nélkül nincsen személyiség. Az „érzelmi agy” nem csupán azonosít, hanem értékkel is. Az amygdalába dermedt képekhez a zene révén is eljuthatunk (Goleman 1997). Az alkotó befogadás vagy zenélés során az emberben a zene üzenetébe kódolt érzelmek születnek meg, és ezekből a zene mintájára modelleket épít. Ezek alapmintává válnak, melyekre ráépülnek más élmények. Ezért rendkívül fontos, hogy milyen zenei anyaggal találkozik rendszeresen és élményszerűen a befogadó gyermek. Az esztétikummal fölerősített életélmény érzelmi tréningként, hatékonyabb mód az érzelmi növekedésben (Pécsi, 2008). Hazánk nagy zenepedagógusai Kodály Zoltán és Kokas Klára a gyermekkori dalos játékokat ezért tartja pótolhatatlanul értékes megismerő tevékenységnek, hiszen ezek örömet jelentő cselekvéssel egybekötve olyan emberi kapcsolatokat tükröznek, amelyeket a gyermek saját életében még nem élt át (Kokas 1972). A csecsemő és a szülők között kialakult érzelmi kapcsolat, az egymásra való ráhangolódás, a szeretetteljes családi légkör teremti meg a gyermek számára az alapot az érzelmi képességek fejlődésének.

A művészeti érték hasznossága

A művészet elsődlegesen az ember érzelmi szférájának alakításával járul hozzá személyiségének formálásához, ezáltal közelebb viszi a természetfeletti világ megértéséhez, hiszen az élet elsőbbsége a tudással szemben kétségtelen. Az ember az életet választja ki magának mindenekelőtt, s nem annak valamilyen magyarázatát. De ennek az életnek az érdekében szükségünk van az ismeretre, hiszen ezek nélkül legegyszerűbb életfeladatainkat sem volnánk képesek megoldani (Fitos, 1935). A zenei szépség, vagy esztétikum mibenléte nyilvánvalóan többféle tényezőtől függ, ezért a zene objektív szépségéről talán kár is beszélni. Minden művészi alkotásnak fontos eleme kell, hogy legyen a szépség, még akkor is, ha az esetleg ábrázolt dolog maga rúg. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a művészet és ennek részeként a muzsika egyik nagyon fontos jellemzőjét, az esztétikumot. Ez nem azt jelenti, hogy egy zenemű minden esetben gyönyörű és hasonló érzéseket kelt hallgatójában. Sok zenemű ábrázol kifejezetten rossz, esetenként gonosz dolgot. Gondoljunk csak Muszorgszkij: Éj a kopár hegyen című művére, ami egy boszorkányszombat eseményeit jeleníti meg. Bartók Concertójában, vagy Bernstein Age of Anxiety (Az aggodalom kora) című művében a szerzők háborútól való félelme jelenik meg. Sosztakovics 8. „Sztálingrád” szimfóniájában pedig az ott átélt borzalmak

hangulata jelenik meg. Mindeme üzenetek ellenére ezek a zeneművek szépek, mesteri alkotások. Hallgatásuk valódi esztétikai élményt nyújt, ami nagyon fontos a szubjektum-objektum viszonyában, az érzékelési folyamatok során (Wallbaum, 2000). Az esztétikum megítélése azonban függ a társadalmi megítéléstől is (szakértői kör), valamint illeszkednie kell az adott tartomány keretei közé is (Lothwesen, 2014).

Valahol tévútra siklott a szép fogalma. Nem szabad a morális célok érdekében elhanyagolni az esztétikai értékeket (Schiller, 1960.). Értékeléssel nem lehet ismeretet szerezni. Ha egy művet szépnek tarunk, akkor nem az a helyzet, vagy felismerjük, érzékeljük a szépséget, mert az nincs benne a műben. Ami fontos, az a művész értékelő állásfoglalása, és ez nyújt esztétikai élményt és segít hozzá a katarzishoz. (Fitos, 1992). A platóni szemléletben a szépség szellemi, és a valódi szépség teljesen homogén és tiszta (Heller, 1998b). Ugyanakkor a természet szépsége alig jelenik meg Platón műveiben. Pedig, ha a szépség meghatározását keressük, aligha hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy Isten tökéleteset alkot, az ember tökéletlent. Ha ezt a gondolatmenetet folytatjuk, eljutunk oda, hogy mivel a természetet Isten teremtette, a művészetet az ember, így az előbbi szépsége az utóbbi felett áll.

Azonban érdemes utána nézni és megfontolni, hogyan találhatjuk meg mégis a valódi szépséget a zenében. Rengeteg információ ér bennünket nap mint nap, amelyeket a rohanó modern ember, sem szelektálni, sem feldolgozni nem képes. Ennek eredménye az a világjelenség, hogy felületesen mindenről van információnk, azonban igazán lényegesen, mélyrehatóan kevés dolgot ismerünk. Ez, ahogy minden másra is, a művészetekre ugyanolyan érvényben vonatkozik. Petőfi Sándor így nyilatkozik „*Ami igaz az természetes, ami természetes az jó és szerintem szép is...*” (Petőfi Sándor Arany Jánoshoz írt levele, Pest, március 31. 1847.) Az élet minden területén találkozunk már a szélsőségességgel, a mesterkélt túlfokozásokkal, így természetesen a zenében is (Ferge, 2016). Pilinszky János így fogalmaz „*Az érzelem a szív bölcsessége és okossága; az érzelmesség viszont a szív ostobasága*” idézi Ferge (2016, 62). Behunyjuk szemünket és bevesszük a fájdalomcsillapító orvosságokat, holott a rosszat egy másik rosszal nem lehet meggyógyítani, sem legyőzni azt. A mellékhatások és kockázatok ellenére azonban a szülők még gyermekeiknek is ezt adják. Az élet nem egy giccses rajzfilm vagy álomkastélyba vezető mágikus utazás... Thalész az ókori görög bölcselő azt mondja, hogy ne a külső szépségünkkel

tündököljünk, hanem tetteink legyenek szépek. Tehát az igazi szépség nem önmagának él, külső és belső szépségét szétosztja mások számára. A szépség igazsága, őszintesége az önzetlenségben rejtőzik. Gyógyít, táplál, illatozik, gyönyörködtet, mint a margaréta virága (Ferge, 2016). Kár lenne tagadni, hogy korunkban a könnyűzene és a popzene az igazán térhódító, az emberek többsége ezeket a műfajokat hallgatja. A legtöbb rádióadóból divatos előadók muzsikái szólnak, rengeteg felület nyílt manapság a technológia fejlődésének köszönhetően, ahol fiatalok korlátlanul teret kaphatnak, hogy megmutassák alkotásaikat s egy-egy dal szerencséjével hirtelen felkapott, alkotója pedig „sztár” lesz. Pillanatnyilag hatnak ránk és érzelmeinkre, de elmélkedésre, megállásra, nyitott lélekre kevésbé sarkallnak. Rugaszkodjunk el a valóságtól: Ha egy gyermek, aki mondjuk nem evilági, életében soha nem hallott még zenét és nekünk kellene megmutatnunk, hogy mi az, mit mutatnánk neki? Esetleg egyet azok közül, mely éppen pillanatnyilag felkapott? Divatos, korunk éppen uralkodó műfajának egy alkotását vagy inkább valamely nagy zeneszerző művét, egy kedves népdalt mutatnánk meg neki? Azt gondolom a válasz nagyrésztben megegyező a kérdésre. Akkor magunknak és gyermekeinknek miért adnánk kevesebbet? Mert nehezen befogadható? Nem, de idő kell hozzá, ami rohanó világunkban igencsak kevés akad. Időt kell hagyni magunknak az igazán elmélyült zenehallgatásra.

A „Zenétlenség” problémája

A muzsika mindennapi életünk része. Valamely változatával már mindannyian találkoztunk. Legtöbbször csak a háttérben szól, és rohanó életünkben egyre kevesebb időnk jut arra, hogy ebben a csodálatos, és néha titokzatos világban elmerüljünk. „Legyen a zene mindenkié” – vallotta Kodály Zoltán. Miért van az, hogy a gyermek bárhol is éljen a világban, függetlenül családi- és kulturális gyökereitől, örömét, bánatát dúdolgatással fejezi ki, játékát énekkel, ritmusok kopogásával kíséri? Mert a zene, az egyetemes és örök zene ott van mindannyiunkban. Világunk lassan, de egyre gyorsuló ütemben a vesztébe fut, ahol a közösség, mint formáló erő, egyre kevésbé fontos. Oly nagyon akarunk saját életünkben mindenáron boldogulni, hogy másokon is áttaposunk céljaink eléréséhez. Külön dolgozunk egymás ellen. Állandó versenyre kényszerítjük magunkat, holott nem egymás ellen, hanem egymásért és egymás mellett kellene élnünk. Schiller 1795-ben a következőképp vélekedett: *„A haszon a kor nagy bálványa, őt kell szolgálnia minden erőnek, és előtte kell hódolnia minden tehetségnek. E durva mérlegen a művészet szellemi érdeme mit sem nyom a*

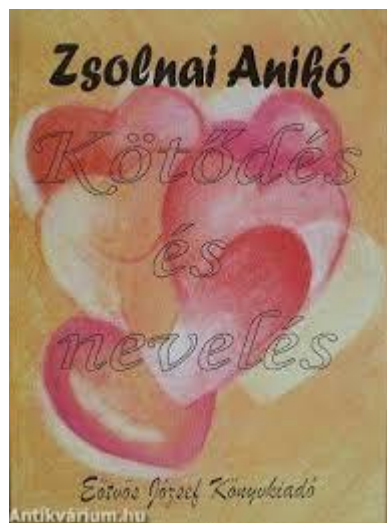
latban, és minden bátorítás híján a művészet eltűnik a század zajos piacáról (Schiller, 2005, 157).” Más úton kellene haladnunk, ahol a másik sikere az én sikerem is, és az én sikerem társaim segítségével valósul meg. A zene fontos formáló erő, közösségi élményt ad, együtt gondolkodásra bátorít. Kinyitja fantáziánkat, tágabb látókört biztosít.

Elsődleges problémának a megfelelő zenei közeg hiányát lehetne felhozni. Hivatkozhatnánk itt az énekórák számának drámai csökkenésére, de akár személyes, a felsőoktatásban, pedagógusképzésben szerzett tapasztalatainkra. Látható számunkra, hogy a leendő pedagógusok egy része azért nem mer énekelni, mert a múltban éneklési képességeik miatt hátrány érte őket. Ezeket követik az egyéb pedagógiai, pszichológiai, szociológiai problémák kérdései és nem szabad elfelejteni a komoly érzelmi elfojtásokat, a félelmet, a menekülést. Szomorú ez, hiszen, amint Ferge Béla (2016, 74) idézi Kodály Zoltán szavait: *„teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, amelyekbe csak a zene világít be.”*. Olyan teremtő eszköz, mely a szülők, pedagógusok kezében megfelelően felhasználva csodát varázsol a fejlődő lélekkel, mert *„Nem lehet egészen boldog ember, akinek nem öröm a zene”* -mondja Kodály és így folytatja- *„Erre azonban tanítani kell az emberiséget, mert magától nem jut el odáig”* (Ferge, 2016, 74-75). Nincs botfűlű ember. Agyunk kódolva van a zenére, a zene megértésére. Minden ember képes reagálni a harmóniákra és diszharmóniákra, észlelni akár egyetlen egy hamis hangot is. Amint Ferge Béla (2016) idézi Hámori József agykutató szavait (74.o.) *„a zene minden ember veleszületett képessége”*. Ez tehát a küldetése a zenetanároknak, zeneművészeknek, pedagógusoknak, de elsősorban a szülőknek, nagyszülőknek. Nyitottságot, tudatosságot, türelmet igénylő munka s feladat a zenétlenség állapotának megelőzése.

„Anyá, énekelj nekem...!”

A fentiek ismeretében az édesanyának hinnie kell gyermeke egészséges lelki és mentális fejlődésének szempontjából az énekszó, a biztonságot adó érintés és a ritmikus mozgás erejében. Micsoda biztonságot, nyugalmat ad a gyermeknek, ha az őt szeretettel átkaroló édesanyja lefekvés előtt altatódalt énekelve ritmusosan álomba ringatja. Lehet ennél bensőségesebb, a fejlődő gyermeki léleknek biztonságosabb közeget teremteni?

Korábbiakban, nagymamáink, dédszüleink korában mikor a tudás, az ismeret, a különféle szokások természetesen hagyományozódott át anyáról leányra, öregről fiatalra az egyes közösségekben, a zenei anyanyelv is köznyelv volt. A népdalok, gyermekjátékdalok hangkészlete, felépítése, ritmikája, és minden más jellemzője automatikusan a felnövekvő gyermek sajátjává vált. Az elsajátítás természetes és alapvető volt. A családokban, közösségekben akkoriban még megvolt az emberi élet eseményeihez kapcsolódó szöveges és zenei kincstár (Gábor, 2011). Ezekből, az alkalmaknak megfelelően lehetett válogatni felnőtteknek, gyermekeknek egyaránt. A világ változik és ezt elfogadjuk, de nem lehet a változásokhoz való alkalmazkodás nélkül annyiban hagyni ezt a kialakult hiányosságot. Kodály ezért hangsúlyozta tehát, hogy nemcsak minél korábban el kell kezdeni egy gyermek zenei nevelését, de már az édesanyját is képezni kell (Gábor, 2011). Az ember már önmagában feltételezi, de bizonyossággal szolgálnak azok az empirikus pszichológiai kutatások is, melyek az emberi kötődéssel foglalkoznak, hogy a hasonló fizikai kontaktusok, mint például az érintés, ölelés, ringatás, dúdolás, éneklés és a ritmikusan kísért ölbéli játék az anya-gyermek, apa-gyermek kapcsolatára egyértelműen kedvező hatással van (Zsolnai 2001).

A gyermekekre a legmélyebb benyomást a személyen keresztül szerzett zenei előadás, élő zene jelenti. Idegen ember esetében is érvényes ez, de ha egy általa mélyen szeretett személy énekel neki akkor a zenét is szívesebben fogadja és a dalt közvetítő személy is közelebb kerül hozzá. A gyermek az ének, dúdolás után olyan érzelmi hálát fog kifejezni odabújjással, egy simogatással, amit még nem biztos, hogy szavakban el tud mondani. Szerencsés esetben a gyermek

kezdetben az édesanyja által érti meg a világot. Őt keresi minden helyzetben, ha örül vagy ha vigasztalásra van szüksége. A kötődés minősége, szomorú esetekben annak hiánya egész életünket meghatározza, kihat kapcsolatainkra, egészségünkre, az egész életvezetésünkre. A csecsemők kiszolgáltatott lényként érkeznek meg a világba. Első kapcsolatuk vele a gondozásban mutatkozik meg. Ezért rendkívül fontos, hogy a kellő mértékben és időben megkapott táplálék és ingerek mellett az érzelmet is megtapasztalják (Kádár, 2012).

„A biztonságot közvetítő anyai magatartás az egyik legfontosabb alapja a gyermeki személyiség fejlődésének” (Zsolnai 2001, 39). Látszólag rendkívül egyszerű a gyermek érzelmi kompetenciáinak fejlesztése: szeretni kell. De emellett fel kell hívni a szülők figyelmét arra, hogy az érintés és a testi kontaktus rendkívül fontos, az egyik legfontosabb szeretetnyelv. Nagy segítséget nyújt ehhez a különféle ölbeli játékok, ringatók, mondókák tárháza, amely kiállták több nemzedék próbáját és kis kutatással bárkinek fellelhető (Gábor, 2011). Mit tehetnek azok a szülők, akik felismerik a zene fontosságát? Rengeteg kisgyermekes családoknak szóló zenés foglalkozás létezik, melyeket rendszeresen látogatva gyermekük érzelmi világa, zenei hallása és más képességterületei is fejlődnek. Nem utolsó sorban megemlítve a szülő- gyermek kapcsolatra gyakorolt pozitív hatását. Ha otthonukba nem lelhető fel, akkor szerezzenek be mondókás, dalos könyveket. Legyenek ott a gyermeknek. Játsszanak vele. A szülők valós jelenléténél és figyelménél, az együtt éneklés, mondókázás örömenél nagyobb ajándékot nem adhatnak a gyermeknek, s ők sem élhetnek át nagyobb örömet. Azok a gyermekek, akik otthon az „anyatejjel

együtt” szívják magukba a zenei táplálékot nyitott füllel és nyitott lélekkel lépnek majd az oktatási intézmények falai közé. Nem az a cél, hogy minden gyermekből művészt neveljünk. A feladat, hogy egy kíváncsi, befogadó, nyitott lelkű zenehallgatóvá váljon, aki felnőve igényli a minőségi szórakozást, hangverseny- és operalátogatóvá válik. E nemes feladat teljesítése a szülők, nagyszülők, pedagógusok együttes felelőssége, hogy a világ minden rezdülésére nyitott gyermekből majd konstruktív életvezetésre képes, kiegyensúlyozott, egészséges lelkületű ember váljék s a zene a legnagyobb segítőtárs e nemes misszióban (Gábor, 2011).

A zene szerepe a kisgyermek életében

Kodály Zoltán (1974) így nyilatkozik a zenéről *„A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be.”* (Kodály 1974, 154–157.) Kodály talán első és legfontosabb alapelve a zenetanításról, a zenével való találkozásról, a minél korábbi megismerés. A lélek minél korábbi találkozása a zenével. Azt vallja, hogy a zenei nevelést már óvodás korban, játszva kell elkezdni, mert ekkor a gyermek nagy tömeg zenei benyomást raktároz el. Kodály módszereit, elveit a zenei neveléssel kapcsolatban nem tartjuk szükségesnek részletesen ismertetni. Dolgozatunk témája rávilágítani, a zene által okozott katartikus élménynek fontosságára, amely lélekemelő, fejlesztő, a gyermek egész lényére ható, sok esetben gyógyító. Kodály a zenei élmény fontosságát rendszeresen hangsúlyozta. *„Az iskolában úgy kell tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrelmem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak. Nem a fogalmi, racionális oldalról kell megközelíteni, hanem az élmény a döntő. Sokszor egyetlen élmény megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszervezni az iskola kötelessége.”* (Gyermekkarok, 1929 I. 39.) A pedagógusoknak, szülőknek, akik gyermekeket nevelnek varázseszköz lehet a kezükben a zene a személyiségformálás, az emocionális intelligencia vagy a kognitív képességek fejlesztésének terén. A gyermek elsődleges szocializációs színtere a család, így az édesanyának és az édesapának fontos feladata lenne a gyermek minél korábbi bevezetése a muzsika világába. *„A jó zenének feltétlenül van általános embernevelő hatása, mert sugárzik belőle a felelősségérzet, az erkölcsi komolyság. A rossz zenéből mindez hiányzik, romboló hatása odáig teljed, hogy megingatja az erkölcsi törvénybe való hitet.”* (A komolyzene népszerűsítése, 1946.1. 196.) Emberként, egy közösségben élve, a társadalom

tagjaként az emocionális intelligenciánk megfelelő fejlettsége nélkül sikertelenek leszünk. Hogy életminőségünk megfelelő legyen, elengedhetetlen társas kapcsolataink vagy ami még fontosabb és társas kapcsolataink alapjául szolgál, az önmagunkkal való kapcsolatunk kiegyensúlyozott állapota. A hétköznapiakban, az együttes cselekvésben, a közös munkában egymásra vagyunk utalva, egymásra számíthatunk, valamilyen szinten felelőséggel tartozunk környezetünkben élőkért. A zene - mint a lelket formáló, katartikus élményt adó létező - nem csak hangszeren játszva érinthet meg, de az is biztos, hogy nem elég mindig csak háttérzajként bekapcsolni a rádiót. Különbözünk, minden ember lelke más, mindenki magának találja meg azt a fajta zenét, amit ő fontosnak érez a saját személyisége harmonikus létéhez. A zenére való fogékonyság kialakulása, az anyaméhben kezdődik.

(A kép forrása: Tesco)

Kodály így nyilatkozik a *Lutz Beschsel* folytatott beszélgetésében „*Mert egyáltalán nem lehet elég korán megkezdeni! Ha tudniillik az édesanya semmi muzikalitást nem tud gyermekének átadni, máris nehézségek támadnak. Sokkal könnyebb, ha a gyermek első zenetanára az édesanyja.*” Az édesanya testében növekvő gyermek nem csak anyja testét, hanem ugyanúgy lelkét is építi szülőjéből, így ahogyan a káros teratogének testi fejlődését, úgy a rossz zene is károsítja lelki fejlődését. Az anya és az anya közelében élők hangja, beszéde képezi azt a hangforrást, amelynek a magzat napról napra ki van téve, és amelyet újszülött korában felismer és előnyben részesít más emberek hangjával szemben. Az éneklés az egyik legkiválóbb kommunikációs csatorna az anya, az apa és a magzat között, mivel a természetes emberi hang, az értelmes ismétlődések és a szülők hangulatának tükröződése segíti a gyerek tanulását. Azokat a dalokat, altatókat, amiket az anyák magzatuknak énekelnek a várandósság idején, újszülöttjeik felismerik és megnyugtatója őket (Andrek,

2012). A zene elsősorban az érzelmi töltésével hat a gyermekekre fejlődésének már egészen korai szakaszától. Ezért tartotta olyan fontosnak Kodály, hogy a zenei nevelést minél korábban kezdjük. A gyermeket fejlődésének első éveiben elsősorban a környezeti hatások és a személyi kapcsolatok útján éri el a zene. A későbbiekben akkor válik szükségletévé, ha céltudatos, megszervezett zenei képességfejlesztést is kap. Ennek a folyamatnak az eredményeképp, a pozitív élmények hatására belső igényévé válik az értékes zene, mely egyetemes emberi érzelmeket, a társadalom mondanivalóját, nagy feszültségeket és azoknak feloldásait hordozza (Kokas, 1972). Az édesanya kezében az ének a gyermek számára varázslat, a legjobb lehetőség, hogy már fejlődésének korai szakaszába megismerkedjen a dallammal, átélje, megértse a zene örömét.

Záró gondolatok

A művészet, mint esztétikum az ember formálása révén igyekszik a körülöttünk lévő világot jobbá tenni. Zenei kultúránk alapja a magyar népdalok és gyermekdalok egyedülállóan gazdag anyaga. A kultúra egyben szocializációs térként is értelmezendő, hiszen a gyermek már születésétől kezd szociális közegbe tagozódni. A környezete hatással van rá, szocializáció zajlik a családban, az óvodában, az iskolában. Hatással van rá a baráti kör, a tanárok, a televízió és egyéb médiumok (Réthy-Vámos, 2006). Természetes gondolat számunkra, hogy a család az első szocializációs közeg, de éppen ezért a kultúra közvetítésében lényeges elem a szülő értékítélő, értékteremtő és értékközvetítő szerepe. Énekük az első meghatározó zenei élmény a gyermek számára. Kultúránk továbbadásában szerepük hangsúlyos, sőt kihagyhatatlan, hiszen fontos, hogy a felnövekvő generáció a zenét értéként kezelő felnőtté váljon.

Bibliográfia

- Andrek, A. (2012). Mindentudó kisbabád, mindentudó magzatod, *Kapocs 11(4)*, 26-27.
- Ferge, B. (2016). *Értékes, vagy csak divatos? Kincskeresés a zene világában*. Budapest: Oltalom alapítvány
- Fitos V. (1935): *Értékelés és megismerés*. Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek) Könyvkereskedése. Budapest
- Fitos V. (1992): *A kétféle gondolat bölcselete I*. Comitatus Kiadó, Veszprém
- Forgács J. (2001): *Érzelem és gondolkodás: Az érzelem szociálpszichológiája*. Kairosz Kiadó, Budapest
- Gábor, A. (2011). *Érzelmi nevelés zenével és játékkal* *Magiszter 9(1)*, 72-77.

- Goleman, D. (1997). *Érzelmi intelligencia*. Budapest: Háttér Kiadó.
- Gyulai, E. (1965). *A látható zene*. Budapest: Zeneműkiadó.
- Heller Á. (1998): *A szép fogalma*. Osiris Kiadó, Budapest
- Kádár, A. (2012). *Az érzelmi intelligencia fejlődése és fejlesztésének lehetőségei óvodás-és kisiskoláskorban* Kolozsvár: Ábel Kiadó
- Kárpáti L. (2016): Intelligenciamodellek történeti áttekintése. *Magyar tudomány* 2016/3 pp. 1-12.
- Kodály, Z. (1956). Tanügyi bácsik! Engedjétek énekelni a gyermekeket! In: *Visszatekintés 1.* (Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc). Zeneműkiadó Bp. 1974. 304-306. o.
- Kodály Z. (1974): *Visszatekintés I-II.: Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Zeneműkiadó, Budapest
- Kokas, K. (1972). *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Budapest: Zeneműkiadó
- Lothwesen K. S. (2014): Kreativität in der Musikpädagogik. Anmerkungen zu Begriffsverständnis und Thematisierungskontexten. In: Vogt J., Hess F., Brenk M. (eds.): *(Grund-)Begriffe musikpädagogischen Nachdenkens*. Lit Verlag Dr. W. Hopf Berlin pp. 184-212
- Mayer, J. D. (2001). Útmutató az érzelmi intelligenciához. In: Ciarrochi, J., Forgas, J. P., Mayer, J. D. (szerk.) (2001): *Érzelmi intelligencia a mindennapi életben*. Kairosz Kiadó, Budapest, pp. 23–50
- Nagy H. (2006). Az érzelmi intelligencia kapcsolata az intelligenciával és a személyiséggel. *Pszichológia*, 26(3), pp. 247–264
- Pécsi, R. (2008). *Az érzelmi intelligencia fejlesztése zenével - Egy zenei nevelési koncepció bemutatása*. Doktori disszertáció. Eger: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem.
- Réthy E., Vámos Á. (2006): *Esélyegyenlőtlenség és méltányos pedagógia*. Bölcsész Konzorcium
- Schiller, F (1960): *Válogatott esztétikai írásai*. Magyar Helikon Kiadó, Budapest
- Schiller, F. (2005): *Művészet és történelem filozófiai írások*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest
- Wallbaum, Christopher (2000): *Produktionsdidaktik im Musikunterricht. Perspektiven zur Gestaltung ästhetischer Erfahrungssituationen*. Kassel, Bosse
- Zsolnai, A. (2001). *Kötődés és nevelés*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.